

Geotourism in the region of Iskar gorge, Bulgaria

Bilyana Kostova, Ralitz Berberova

*New Bulgarian University, Department of Natural Science
21 Montevideo Str., Sofia, Bulgaria*

Abstract

A route was created and tested for the tourists regarding alternative geological tourism in the Iskar gorge. The paperwork shows that the resources make the Svoge municipal a region with a great potential for development of geotourism. The geological tourism could become very popular for the amateurs. The combining of geological and cultural objects increases the touristic interest to this product.

Key words: alternative tourism, geotourism, Iskar gorge

Геоложки туризъм по Искърски пролом, България

Биляна Костова, Ралица Берберова

Нов български университет, департамент „Природни науки“

РЕЗЮМЕ

Създаден е и е тестван туристически продукт (маршрут) за алтернативен геоложки туризъм в Искърския пролом. Работата показва, че ресурсите в района определят община Своге като място с изключителен потенциал за развитието на геоложки туризъм, който може да добие голяма популярност сред непрофесионалисти в сферата на геологията, като съчетанието на геоложки с културно-исторически обекти увеличава интереса към изготвения продукт.

Ключови думи: алтернативен туризъм, геоложки туризъм, Искърски пролом

Въведение

Алтернативните форми на туризъм са в процес на силно развитие. Обособяването на отделните форми на алтернативен туризъм (селски, еко-, спелеоложки, винен, кулинарен, екстрем, ловен, културен, религиозен, фолклорен, култов, екзотичен и др.) води до разнообразие в изготвянето и предлагането на туристически продукти. Една от тези форми на туризъм е геоложкия туризъм, който е добре развит в световната практика. В последните години в България отделни туристически агенции предлагат геоложки туризъм под формата на допълнителна услуга или като елемент от туристическия пакет, но като самостоятелен туристически продукт този вид туризъм е слабо развит и непопулярен сред потребителите.

Популяризирането на геоложкия туризъм в света, освен чрез рекламите на туристическите агенции, се прави и чрез множество публикации и книги за наличните ресурси за този туризъм в различни страни и региони на света [Newsome D., R. Dowling, 2006; Farsani N. et al. 2012]. В България публикациите във връзка с геоложкия туризъм са

свързани основно с произхода на отделни геоложки феномени в България, без да показват възможни маршрути [Съчков Д., Д. Синьовски, 2010; Синьовски Д., 2011; Синьовски Д., 2012]. Публикациите, които показват изготвени продукти за геоложки туризъм в България са недостатъчни [Костова Б., Р. Берберова, 2010; Костова Б. и кол., 2013].

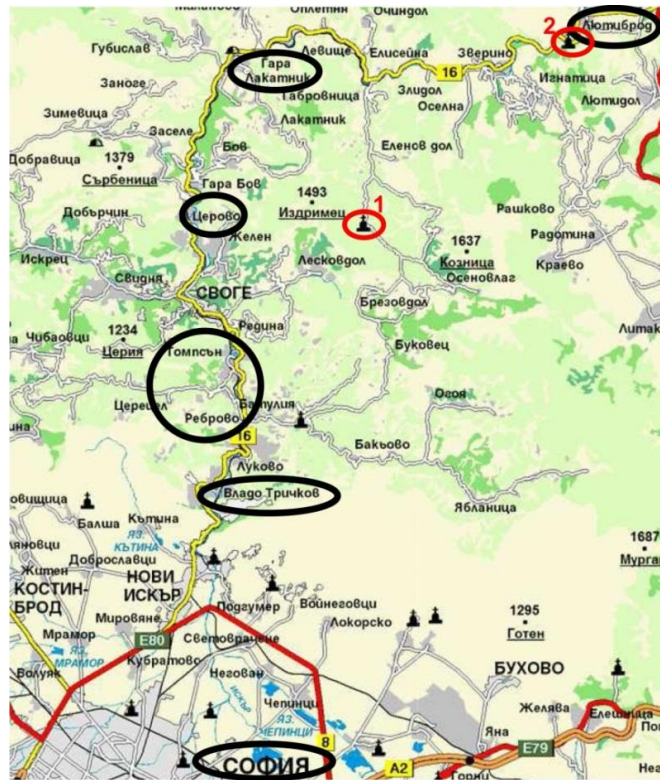
Цел на настоящата работа е: (i) създаване на туристически продукт (маршрут) за алтернативен геоложки туризъм в България и (ii) популяризиране на този тип туризъм както между българските, така и сред чуждестранните туристи. Продуктът е създаден въз основа на обекти, разположени в района на Искърския пролом. За първи път маршрут за геоложка екскурзия в Искърския пролом (Искърски пролом: София – Мездра) е публикуван през 1960 г., който е строго специализиран и включва както част от представените от нас обекти, така и такива, които са от интерес само за специалисти-геолози, което го прави неприложим за масовия потребител на алтернативния туризъм [Йорданов М., Й. Минчева-Стефанова, 1960]. Представеният в тази работа маршрут включва както геоложки обекти, подходящи за широката публика, така и други обекти, които са разположени по пътно. Възможността за изпълнение и интересът към маршрута е проверен със студенти, обучаващи се в магистърска програма „Международен алтернативен туризъм“ на департамент “Природни науки” в НБУ.

1. Обекти

Изборът на обекти е свързан с: (i) непосредствената им близост до гр. София; (ii) Възможност за едnodневна екскурзия, (iii) достъпност на обектите за туристи от всякаква възрастова група и (iv) възможност за наблюдение на разнообразни геоложки образувания – седиментни скали и включените фосили в тях. Изключително подходящ за целта е районът на Искърския пролом между гр. София и с. Лютиброд. В маршрута е включено и посещение на два културно-исторически обекта - манастир „Седемте престола“ и Черепишкия манастир „Успение Богородично“, които предоставят време за почивка на туристите.

2. Маршрут

Създаден е едnodневен туристически маршрут за алтернативен геоложки туризъм с начална и крайна точка гр. София: София – Владо Тричков – Реброво/гара Томпсън – Церово –гара Лакатник – Манастир „Седемте престола“ – Черепишки манастир „Успение Богородично“ – Лютиброд – София (Фиг. 1). На Фиг. 1 с черно са очертани геоложките обекти, които са описани накратко по-долу, като геоложкото описание е взаимствано от литературата [Йорданов М., Й. Минчева-Стефанова, 1960]. С червено са очертани културно-историческите обекти, а червените цифри (1 и 2) показват последователността на тяхното посещение в маршрута. Обектите от маршрута са лесно достъпни и могат да се посещават от деца и възрастни без необходима специална подготовка или екипировка.

Фиг. 1 Обекти по маршрута (с черно са оградени обектите на геоложки туризъм, с червено – манастири: 1. Манастир „Седемте престола“, 2 Черепишки манастир)

2.1. С. Владо Тричков

Първата точка от маршрута е разположена край с. Владо Тричков (Фиг. 1). Непосредствено до шосето се наблюдават силно изветрели седиментни скали с Палеозойска възраст (силур) – черни аргилити (Фиг. 2а,б), в които лесно се откриват фосилни останки от граптолити (Фиг. 2в). Аргилите са изградени от фини по размер частици, което е ясно указание, че са се образували на голяма дълбочина в съществувалия по това време морски басейн. Граптолитите са представители на полухордовите и показват еволюционния преход между гръбначни и безгръбначни животни. Известно е, че те са топлолюбиви животни. Скалите и фосилните останки в тях показват, че по време на палеозоя на тази територия е било разположено дълбоко и топло море.

а)

б)

в)

Фиг. 2 с. Владо Тричков: а) и б) – разкритие на аргилитовите скали; в) граптолит

2.2. Между с. Реброво и гара Томпсън

По шосето между с. Реброво и гара Томпсън (Фиг. 1) се разкриват седиментни скали с късно-палеозойска възраст – карбон. Скалите са представени от едрозърнести пясъчници и финозърнести конгломерати. В тях се установяват добре запазени отпечатъци от листа и кори на лепидоденрони, сигиларии, каламити, гигантски хвощове и папрати (Фиг. 3а, б). Тази растителност е станала източник за образуване на антрацитните въглищата в Свогенския басейн.

Фиг. 3 Между с. Реброво и гара Томпсън: а) едрозърнести пясъчници с отпечатък от кори на лепидодендрон; б) същият отпечатък в по-едър мащаб и под различен ъгъл

2.3. Гарата при с. Церово

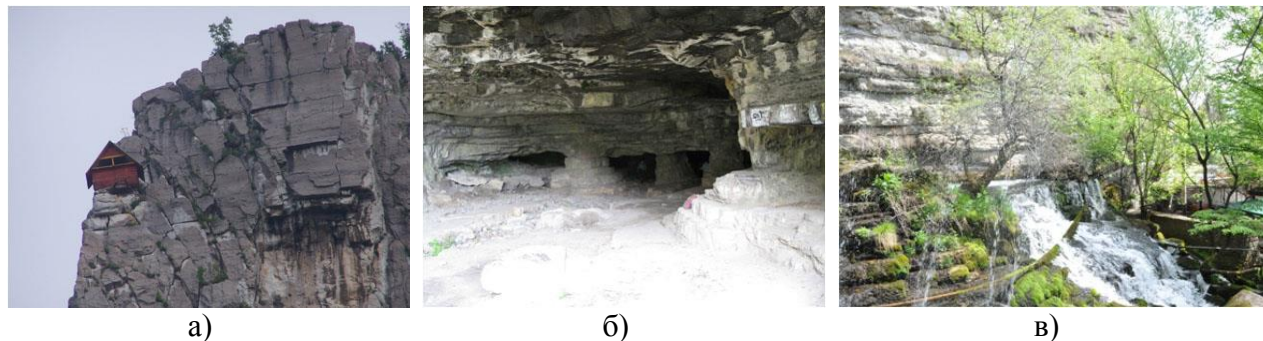
От гарата на с. Церово се наблюдават седиментни скали с долно-триаска възраст (бунзенщайн). Скалите са представени от пясъчници и алевролити с характерен червен цвят. В непосредствена близост до гарата на селото може да се види геоложко образуване от вида на скалните гъба, наречено Джуглата. Джуглата се е образувала от екзогенни процеси - изветряне на изграждащите я алевролити и пясъчниците. Съгласно Закона за защитени територии, този обект е категоризиран като „природна забележителност“ в Регистъра на защитените територии в Република България [интернет-страница на Изпълнителна агенция по околна среда]. Опазването на Джуглата датира от 1964 г. [интернет-страница на Минно-геоложки университет].

Фиг. 4 Гарата при с. Церово: а) червени пясъчници с долно-триаска възраст; б) Джуглата

2.4. Гара Лакатник

При гара Лакатник (фиг. 1) се наблюдават триаски варовици (Фиг. 5а), в които има силно развитие на карстови процеси и образуващите се във връзка с тях пещера Темната дупка (Фиг. 5б) и карстов извор с постоянен целогодишен дебит (Фиг.5в).

Фиг. 5 Обекти при гара Лакатник: а) разкритие на варовици; б) пещера Темната дупка и в) карстов извор

2.5. Манастири

След обектите при гара Лакатник в маршрута се предвижда и посещение на два манастира – „Седемте престола“ и Черепишкия манастир „Успение Богородично“ (Фиг. 1). Манастир „Седемте престола“ (Фиг. 6а) е разположен пътя от гара Елисейна към с. Осеновлаг. Според някои предания манастирът е издигнат по време на Втората българска държава 12–14 век. Документирано е, че манастирът е съществувал през 16 в. Името му е свързано с уникалната му черква. Черепишкият манастир (Фиг. 6б) е основан по време на Втората българска държава, през управлението на цар Иван Шишман (1371-1393 г.). Бил е изцяло разрушен и възстановен през 1660 г.

Фиг. 6 Манастири: а) Седемте престола; б) Черепишки манастир „Успение Богородично“

2.6. С. Лютиброд

На запад от с. Лютиброд се разкриват скали с мезозойска възраст - долна креда. Представени са от бели варовици и мергели, в които се наблюдава силно развити карстови процеси. Интересна група скали са т. нар. „Ритли“. Представяват отвесна стена, наподобяваща ритли на каруца. Ритлите са изградени от песъчливи варовици и мергели. Двата типа скали имат различна устойчивост на процесите на изветряне. Мергелите се разрушават по-бързо от песъчливите варовици и така те остават да стърчат и оформят

т.нар. „ритли“. В тези пясъчливи варовици се наблюдава изобилие от фосилни останки на фораминифери, които са планктонни морски организми.

а) б)
Фиг. 7 с Лютиброд: а) и б) Ритли

Описаният маршрут позволява да бъдат наблюдавани обекти, които показват геоложката история на този район от преди около 400 млн. г. до преди около 250 млн. г. – само за един ден се преминава през 150 млн. г. По време на палеозоя (с преди 400 млн. г.) в района е имало голям по площ дълбок морски басейн. Площта се регистрира чрез разкритите седиментни скали, а дълбочината се установява чрез намерените глинести скали (аргилитите при с. Владо Тричков). Морето е било топло, тъй като в него са живеели грапотолитови колонии. В края на силура в района започват нагъвателни процеси, в резултат на които възниква вулканизъм – установяват се лавови скали, а в дълбочина застива магма – установени са гранодиоритови скали в района на гара Бов. В резултат от тези процеси съществуващото море се замества със суша, която постепенно се заблатява – това става в късния палеозой (карбон – преди около 300 млн. г.). В блатата и езерата около тях се появяват гигантски растения - папрати, хвощове и плавунови растения, които след отмирането си се затрупват с пясък и тиня. Израстват нови гори, които също отмират и се затрупват с нови утайки. Този процес се е повтарял няколко пъти през горния карбон. Благодарение на тази растителност и понижения релеф са се образували въглища. В края на карбона на мястото на заблатените области се издигат планини. Под влияние на екзогенните процеси високите им части се разрушават, което създава условия за образуване на нови утайки, от които се образуват нови седиментни скали през мезозоя. Образованите по време на късния палеозой (перм – преди около 260 млн. г.) ранния мезозой (триас) скали са ясно указание, че по това време климатът в района е бил пустинен – седиментните скали с червен цвят (перм и долен триас). В края на триаса следва ново понижение и образуване на нов морски басейн с неголяма дълбочина при климат, близък до съвременния.

3. Дискусия

Въз основа на дискусия, проведена със студентите по туризъм, които участваха в тестването на този маршрут се установи, че:

- екскурзията предизвика значителен интерес при студентите;
- само два от обектите (пещера Темната дупка и Ритлите) са добре познати сред обществеността;

- присъствието на двата манастира в маршрута дава възможност както за почивка, така и за посещение на важни за България вековни културно-исторически обекти;
- всеки един от посетените геоложки обекти е интересен и самостоятелно, независимо че обектите са свързани помежду си и последователното им посещение е от значение за финалната беседа;
- маршрутът може да се удължи по време (два – три дни), като в него се включат други добре познати туристически обекти в този район.

Заклучение

Въз основа на изготвения маршрут и неговото тестване могат да бъдат направени следните заключения:

- маршрут е изпълним в рамките на един ден;
- повечето обекти са нови за широката публика и предизвикват интерес;
- ресурсите в района на община Своге дават основание разглеждания район да се определи като дестинация с изключителен потенциал за развитието на геоложки туризъм;
- всеки един обект представлява интерес и може да се обособи като самостоятелен продукт за геоложки туризъм, като за целта ще бъде необходимо да се разшири беседата на всяка една съответна точка на посещение;
- маршрутът може да се разшири, като в него се включат и други обекти от района, но за целта са необходими допълнителни проучвания и изготвяне на съответните екскурзоводски беседи. Комбинирането на ресурсното многообразие в района с геоложките ресурси позволява създаването на разнообразни туристически продукти;
- необходимо е създаване на подобни маршрути в останалите райони на България, което ще увеличи туристическия потенциал на съответните райони;
- подобни маршрути ще популяризират България като дестинация с голям потенциал за геоложки туризъм.

Благодарности

Авторите изказват своите благодарности на департамент „Природни науки“ и УПИЗ „Лаборатория по гемология“ към БФ в Нов български университет.

ЛИТЕРАТУРА

- Синьовски Д. Геоконсервацията и геоложкото наследство на България. Сп. На БГД, т72, 1–3, 2011, 99–110.
- Синьовски Д. Геотуристическият потенциал на местността „Сбеговете“ в западната част на Белоградчишките скали, Год. На МГУ, 55, I, Геология и геофизика, 2012, 56-60.
- Съчков Д., Д. Синьовски. Каньонът на река Дряновска, Габровска област. Год. На МГУ, 53, I, Геология и геофизика, 2010, 119-124.
- Йорданов М., Й. Минчева-Стефанова. Геоложки екскурзии. Народна просвета, София, 1960.

Костова Б., Р. Берберова. Геоложки феномени в Родопите – потенциал за развитие на геоложкия туризъм, Екологично инженерство и опазване на околната среда, "Екологизация 2010",9,3-4, 2010, 99-106.

Костова Б., Р. Берберова, Р. Ергина, Р. Гюров. Родопи – научно-образователен маршрут за геоложки туризъм, Сб. доклади Осми международен симпозиум „Екология – устойчиво развитие 2012“. СУ-Враца, 2013, 117-127.

Newsome D., R. Dowling. Geotourism, Taylor&Francis grou., New York, 2006.

Farsani N., C.Coelho, C. Costa. Geoparks and Geotourism: New Approaches to Sustainability for the 21st Century, Brown Walker Press, Florida, USA, 2012.

Изпълнителна агенция по околна среда: <http://eea.government.bg/zpo/bg/result2.jsp>

Минно-геоложки университет: <http://mgu.bg/geosites/juglata.html>